

ĐỊNH HƯỚNG VÀ GIẢI PHÁP CƠ BẢN ĐỂ PHÁT TRIỂN HỢP TÁC XÃ TRONG NỀN KINH TẾ HỘI NHẬP QUỐC TẾ HIỆN NAY

■ Lê Đăng Minh *, Trần Ngọc Hạnh **

TÓM TẮT

Ngày 06 tháng 06 năm 2013, Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam đã tổ chức hội nghị trực tuyến tổng kết 10 năm thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 khoá IX (2002-2012) “về tiếp tục đổi mới và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể”. Theo đó, khu vực hợp tác xã đã được những thành tích đáng khích lệ. Tuy nhiên, vẫn đang tồn tại nhiều khó khăn và bất cập. Bài viết này đưa ra các định hướng, giải pháp cơ bản và một số kiến nghị để phát triển mô hình hợp tác xã trong thời gian tới nhằm giúp cho khu vực kinh tế này nói riêng, nền kinh tế Việt Nam nói chung, nắm bắt cơ hội tham gia vào chuỗi liên kết toàn cầu sau khi nước ta tham gia tích cực và sâu rộng vào quá trình toàn cầu hóa kinh tế.

Từ khóa: hợp tác xã, liên minh, kinh tế tập thể, nghị quyết trung ương 5, toàn cầu hóa kinh tế, bộ chính trị.

ABSTRACT

Orientation and fundamental solutions to develop the co-operative model of economics in the international integrated economy

On June 06th, 2013 the Central Committee of the Communist Party of Vietnam held an online conference summarizing 10 years of implementation of Resolution 5, the 10th Assembly (2002-2012) with the theme “keeping renovating and improving the efficiency of the cooperative economy”. Accordingly, the cooperative sector has gained the remarkable achievements; however, there are still difficulties and shortcomings. This paper presents the orientations, fundamental solutions and recommendations to develop the cooperative model of economics in the future to help this sector in particular and Vietnamese economy in general, to take opportunity to participate in the globally linking chain after our country’s active participation in the process of economic globalization.

Keywords: cooperative, union, collective economy, the Central Resolution 5, economic globalization, the politics.

1. Đặt vấn đề

Trong những năm đầu thế kỷ 21, bối cảnh thế giới đã có những biến chuyển to lớn và sâu sắc, ảnh hưởng toàn diện và mạnh mẽ đến mọi mặt đời sống xã hội của các quốc gia, trong đó

có Việt Nam. Trong đó nổi bật là: quá trình quốc tế hóa sản xuất, sự phát triển của khoa học và công nghệ. Đặc biệt, công nghệ thông tin và công nghệ sinh học đã trở thành lực lượng sản xuất trực tiếp, thúc đẩy phát triển kinh tế, làm

* TS, Trường ĐH Văn Hiến

** Th.S, Trường CĐ nghề GTVT TW III

chuyển dịch nhanh cơ cấu kinh tế và phân công lao động; tác động đến các lĩnh vực của đời sống xã hội.

Nước ta đang tham gia tích cực và sâu rộng vào quá trình toàn cầu hóa kinh tế, sắp tới đây, với việc tham gia vào Hiệp định Kinh tế Đối tác chiến lược xuyên Thái Bình Dương (Trans-Pacific Economic Partnership Agreement - viết tắt TPP), được dự đoán là GDP của Việt Nam sẽ tăng thêm khoảng 26,2%. Ngoài ra, Việt Nam còn có thêm cơ hội mở rộng thị trường, tăng thu hút đầu tư nước ngoài, tạo được chỗ đứng trong chuỗi liên kết, phân công lao động, hiện đại hóa và nâng cấp các lĩnh vực dịch vụ.

Ngày 6 tháng 6 năm 2013, Ban Chấp hành trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam đã tổ chức hội nghị trực tuyến tổng kết 10 năm thực hiện Nghị quyết Trung ương 5 khoá IX (2002-2012) “*về tiếp tục đổi mới và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể*”.

Sau 10 năm thực hiện, tính đến 31 tháng 12 năm 2011, cả nước có trên 19.500 hợp tác xã (HTX), 54 liên hiệp HTX, tăng 4.659 HTX so với năm 2001; khu vực HTX thu hút khoảng 10 triệu xã viên và tạo việc làm cho trên 2 triệu người lao động. Trong tổng số 19.500 HTX, có 9.684 HTX nông nghiệp, chiếm 49,7%; có 1.325 HTX thương mại, dịch vụ, chiếm 6,7%; có 2.897 HTX công nghiệp-tiểu thủ công nghiệp, chiếm 14,9%; có 1.100 HTX giao thông vận tải, chiếm 5,7%; 1.709 HTX dịch vụ điện nước chiếm 8,8%; 1.097 HTX quỹ tín dụng nhân dân, chiếm 5,6%; 964 HTX xây dựng, sản xuất vật liệu xây dựng, chiếm 4,9% và 724 HTX khác, chiếm 3,7% (*Trích báo cáo tóm tắt của Ban chỉ đạo tổng kết NQTƯ5 khóa IX*).

Tuy nhiên, hiện tại khu vực HTX còn tồn tại nhiều khó khăn và bất cập:

Thứ nhất, phần lớn các HTX có quy mô nhỏ, giá trị sản xuất còn thấp, hầu hết các HTX hoạt động sản xuất kinh doanh còn nhỏ lẻ, manh

mún, thiếu chủ động trong việc đa dạng hóa ngành nghề, chưa có kế hoạch phát triển HTX dài hạn, vốn ít, chất lượng sản phẩm chưa cao, sức cạnh tranh yếu, chưa có thương hiệu trên thị trường, rất khó có thể cạnh tranh trong điều kiện hội nhập quốc tế.

Thứ hai, vai trò của HTX chưa được phát huy, lợi ích mang lại cho thành viên chưa nhiều, xã viên chưa thấy được HTX là nơi để xã viên làm giàu, do đó xã viên chưa gắn bó với HTX.

Thứ ba, các HTX đang gặp phải khó khăn chung là thiếu vốn để mở rộng sản xuất kinh doanh; hầu hết các HTX vẫn gặp khó khăn khi tiếp cận vay vốn của các tổ chức tín dụng. Do các HTX không có tài sản thế chấp nên các ngân hàng, tổ chức tín dụng thiếu “lòng tin” với HTX. Đội ngũ cán bộ quản trị HTX còn yếu, nhân viên có trình độ chuyên môn chưa cao; hiện cả nước chưa có trường đào tạo chuyên ngành chủ nhiệm HTX.

Thứ tư, nhiều HTX tổ chức và hoạt động chưa tuân thủ các quy định của Luật hợp tác xã, chưa phát huy hết bản chất của HTX. Các HTX nông nghiệp, tình trạng không góp vốn bổ sung, chưa rõ ràng về quyền sở hữu tài sản của HTX còn khá phổ biến. Tính minh bạch, dân chủ trong HTX chưa được đảm bảo, các HTX chủ yếu làm dịch vụ là chủ yếu, do đó hoạt động thiếu bền vững, còn mang tính hình thức, điều này đã tạo điều kiện cho một số tư nhân lợi dụng danh nghĩa HTX để trốn thuế.

Chính vì vậy, cần phải có các định hướng và giải pháp để phát triển mô hình HTX trong thời gian tới.

2. Định hướng, giải pháp và kiến nghị để phát triển hợp tác xã

2.1. Định hướng, quan điểm phát triển

2.1.1. Định hướng phát triển

Phát triển HTX phải gắn bó mật thiết với thực hiện đường lối và chiến lược phát triển kinh tế – xã hội của từng địa phương và cả nước,

phải gắn với: “Đẩy mạnh công nghiệp hoá, hiện đại hoá” ở nông thôn, xây dựng mối quan hệ sản xuất phù hợp theo định hướng XHCN, cần phải coi phát triển HTX là một thành phần kinh tế của nền kinh tế thị trường, nhằm phát huy cao độ các nguồn lực của nhân dân ở từng địa phương và cả nước. Đẩy mạnh phát triển HTX phải nhằm đạt mục đích giải phóng và phát triển mạnh mẽ lực lượng sản xuất tại chỗ, phát huy mọi tiềm năng và nguồn lực ở từng địa phương, tạo bước đột phá về chuyển dịch cơ cấu kinh tế trong nông nghiệp, nâng cao chất lượng và sức cạnh tranh của hàng nông sản.

Đi cùng với phát triển các HTX phải gắn với phát triển khoa học và công nghệ, giáo dục và đào tạo, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực, tạo điều kiện cho người dân ở vùng này tiếp cận với khoa học công nghệ hiện đại, góp phần giải quyết vấn đề tam nông là nông nghiệp, nông dân và nông thôn¹.

Thông qua phát triển HTX trước hết giúp cho công việc hiện đại hóa, chuyên môn hóa các ngành nông nghiệp phát triển nhanh, đáp ứng nhu cầu thị trường, giải quyết việc làm, khuyến khích người dân làm giàu, phát triển hệ thống an sinh xã hội. Trong xu thế hội nhập hiện nay cần vận động, khuyến khích những người kinh doanh cá thể vào làm ăn tập thể, qua đó nâng cao đời sống của họ, đồng thời nâng cao được năng lực cạnh tranh trong nền kinh tế.

Phát triển HTX theo hướng đa ngành nghề, mở rộng mọi lĩnh vực, ngành nghề kinh doanh mà xã hội có nhu cầu. Cần hướng tới mục tiêu tuyệt đại bộ phận người dân có nhu cầu kinh doanh trong các lĩnh vực của nền kinh tế đều tham gia HTX, thúc đẩy, khuyến khích liên doanh, liên kết giữa các HTX và giữa các HTX với các tổ chức, các doanh nghiệp thuộc mọi thành phần kinh tế; mở rộng ngành nghề và quy mô sản xuất kinh doanh theo định hướng đến

năm 2020: “*tiếp tục xây dựng và phát triển kinh tế tập thể mà nòng cốt là HTX, sớm khắc phục những hạn chế, yếu kém hiện nay, đưa kinh tế tập thể thực sự trở thành thành phần kinh tế quan trọng, góp phần bảo đảm an sinh xã hội, ổn định chính trị của địa phương và đóng góp vào phát triển kinh tế-xã hội của đất nước*” (Kết luận của Bộ Chính trị về tổng kết 10 năm thực hiện NQ5 khóa IX).

Phát triển HTX trong tất cả các lĩnh vực nông nghiệp, công nghiệp, giao thông vận tải, xây dựng, dịch vụ... tạo cơ sở pháp lý bình đẳng cho các thành phần kinh tế hoạt động, góp phần vào sự phát triển cân đối của nền kinh tế.

Đẩy mạnh việc tuyên truyền, phổ biến Luật hợp tác xã 2012 và các quy định liên quan đến phát triển HTX cần kịp thời đổi mới về phương pháp, tiến hành mở rộng, thiết thực hơn về nội dung, ở từng địa phương cần có những chính sách để thu hút xã viên mới từ các cá nhân, hộ cá thể kinh doanh vào tham gia các HTX.

2.1.2. Quan điểm phát triển

Phát triển HTX phải xuất phát từ nhu cầu thực tế của xã viên, không chủ quan duy ý chí chạy theo phong trào. Đồng thời, các cơ quan hữu quan của nhà nước ngoài việc không buông lỏng công tác quản lý còn phải hỗ trợ HTX phát triển. Phát triển HTX phải thực chất, hoạt động đúng pháp luật, hướng vào nâng cao đời sống của xã viên và hiệu quả HTX. Phát triển HTX phải vì mục tiêu phát triển kinh tế của xã viên song song với việc phát triển kinh tế của HTX.

Phát triển HTX phải đáp ứng yêu cầu của quy luật quan hệ sản xuất thích ứng với tính chất, trình độ phát triển của lực lượng sản xuất, thu hút sự tham gia đông đảo của cá nhân, hộ gia đình kinh doanh nhỏ lẻ, nhằm tăng sự cạnh tranh của kinh tế xã viên và HTX; gắn kết và phục vụ mục tiêu phát triển kinh xã hội của đất nước; tham gia vào quá trình chuyển dịch cơ

¹<http://danviet.vn/nong-thon-moi/5-nam-thuc-hien-nghi-quyet-tam-nong-chong-y-lai-chay-theo-hinh-thuc/2013122511276625p1c34.htm>

cấu kinh tế, góp phần ngày càng lớn vào việc xoá đói giảm nghèo, giải quyết việc làm và nâng cao thu nhập cho người lao động.

Phát triển HTX phải là hạt nhân nhằm nâng cao đời sống cho xã viên, thu hút các cá nhân, hộ kinh doanh cá thể vào làm ăn tập thể có tổ chức, từ đó nâng cao vị thế của họ trong xã hội nhằm giải quyết mâu thuẫn giữa những người kinh doanh cá thể với nhau, từng bước hình thành văn hóa trong kinh doanh.

Phát triển HTX là thể chế hóa chính sách phát triển kinh tế nhiều thành phần, là sự kết hợp giữa chính sách kinh tế của Nhà nước với quy luật thị trường trong thực tiễn tại từng địa phương và cả nước.

2.2. Các giải pháp phát triển

Thứ nhất, từng bước, rà soát và chuyển đổi tất cả các HTX sang hoạt động theo mô hình tổ chức Luật Hợp tác xã năm 2012, chấm dứt tình trạng kinh doanh manh mún, nhỏ lẻ như hiện nay.

Thứ hai, từng bước hình thành các Liên hiệp HTX vững mạnh và phát triển với quy mô khác nhau, từ Liên hiệp HTX huyện, tỉnh tới các Liên hiệp HTX hoạt động liên tỉnh, đây là nhân tố quan trọng bảo đảm sự phát triển vững chắc hơn của HTX trong giai đoạn tới.

Thứ ba, các địa phương rà soát lại tất cả các HTX, điều chỉnh lại tên gọi, chức năng cho đúng với thực tế ngành nghề mà HTX đang kinh doanh, yêu cầu các HTX xây dựng biểu mẫu thống kê, thống nhất trong cả nước, có chế độ thống kê báo cáo định kỳ về bộ phận theo dõi, cử cán bộ chuyên trách theo dõi, nắm bắt yêu cầu... và hỗ trợ HTX.

Thứ tư, các HTX cử cán bộ nhân viên đi học bồi dưỡng nghiệp vụ chuyên môn, nâng cao trình độ cho cán bộ quản lý và nhân viên. Chính quyền địa phương cần có chính sách hỗ trợ cán bộ quản lý đi học.

Thứ năm, nhân rộng mô hình HTX điển hình tiên tiến trong từng địa phương và cả nước, coi

đây là mô hình tiêu biểu phát triển. Các địa phương yêu cầu các HTX xây dựng đề án sản xuất kinh doanh dài hạn 5 năm, 10 năm và 15 năm.

2.3. Một số kiến nghị

2.3.1. Đối với Chính phủ

Chính phủ sớm ban hành Nghị định hướng dẫn thi hành Luật hợp tác xã 2012, các Bộ chức năng sửa đổi những văn bản cho phù hợp với Luật Hợp tác xã mới. Bổ sung các quy định về chế độ báo cáo thống kê theo quy định chung. Chính phủ quy định rõ trách nhiệm của các bộ, ngành, uỷ ban nhân dân các cấp trong việc quản lý, hỗ trợ HTX.

Ban hành chính sách ưu tiên giảm thuế thu nhập; hỗ trợ vốn (giảm lãi suất, cho vay bằng tín chấp) cho các hợp tác xã tại các địa bàn vùng sâu, vùng xa hoặc những HTX có phương án sản xuất kinh doanh hiệu quả và khả thi.

Ngân hàng Nhà nước tạo điều kiện cho HTX được vay vốn với lãi suất ưu đãi và được vay dài hạn theo các hình thức thế chấp, tín chấp nhằm tạo nguồn vốn cho HTX có khả năng đầu tư chiều sâu, đổi mới trang thiết bị, phát triển sản xuất, xây dựng thương hiệu và phát triển, mở rộng thị trường tiêu thụ sản phẩm.

2.3.2. Đối với Liên minh HTX Việt Nam

Cùng với các Bộ, ngành liên quan xây dựng chương trình đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ quản lý HTX, đẩy mạnh việc hướng dẫn thành lập, giải thể, sáp nhập HTX. Cử cố trường đào tạo cán bộ quản lý HTX trực thuộc Liên minh HTX trong phạm vi toàn quốc.

Tiếp tục phối hợp với chính quyền các địa phương thực hiện các biện pháp tuyên truyền Luật hợp tác xã 2013, thông tin về phát triển các HTX, tổ chức hội thảo về chính sách khuyến khích HTX.

Nhân rộng mô hình HTX tiên tiến, Liên hiệp HTX điển hình trong toàn quốc, tổ chức tham quan, giao lưu học tập kinh nghiệm giữa các HTX.

2.3.3. Đối với chính quyền các cấp

Nghiên cứu một số mô hình quản lý HTX điển hình để nhân rộng trong ở địa phương.

Quy định cụ thể yêu cầu các HTX phải cử cán bộ, nhân viên đi đào tạo chuyên môn nghiệp vụ để nâng cao trình độ quản lý, điều hành HTX.

Rà soát và sắp xếp, tổ chức lại các HTX cho phù hợp Luật hợp tác xã năm 2012, giải thể hoặc sáp nhập những HTX chỉ mang tính hình thức, đảm bảo đúng nguyên tắc tổ chức hoạt động mà luật quy định. Tiến hành phân loại các HTX, thống nhất tên gọi theo đúng ngành nghề

kinh doanh.

Triển khai thực hiện các quy định hiện hành ưu tiên, ưu đãi, hỗ trợ khuyến khích phát triển HTX, cho phép các HTX được giao đất hoặc thuê đất dài hạn để làm văn phòng, nhà xưởng, bến bãi.

Chỉ đạo các cơ quan chức năng phân công cán bộ có trách nhiệm theo dõi, hỗ trợ HTX. Hướng dẫn các HTX thống kê đầy đủ kết quả sản xuất kinh doanh hàng năm, giúp đỡ HTX xây dựng chiến lược, kế hoạch sản xuất kinh doanh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Kế hoạch và Đầu tư, Vụ Hợp tác xã (2008), *Một số nội dung cơ bản, chủ trương chính sách của Đảng và Nhà nước về kinh tế tập thể*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
2. Ban Chấp hành Trung Ương, *Kết luận của Bộ Chính trị về đẩy mạnh thực hiện Nghị quyết TW5 khóa IX về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể tháng 01/2013*.
3. Ban Chấp hành Trung Ương, Ban chỉ đạo tổng kết Nghị quyết TW5 khóa IX, *Báo cáo tóm tắt tổng kết 10 năm thực hiện Nghị quyết TW 5 khóa IX về tiếp tục đổi mới, phát triển và nâng cao hiệu quả kinh tế tập thể năm 2013*.
4. Liên minh hợp tác xã Việt Nam (2013), *Tài liệu Hội nghị Ban chấp hành Liên minh hợp tác xã Việt Nam lần thứ VII (khóa IV)*.
5. Liên minh hợp tác xã Việt Nam (2013), *Tài liệu Hội nghị tổng kết 10 năm thực hiện Nghị quyết TW5 khóa IX về kinh tế tập thể*.